Lähisuhtevägivalla ennetuse tegevuskava 2024-2027 vahekokkuvõte

Sissejuhatus

Selleks, et ühiskonnas vägivallatsüklit katkestada, on oluline, et lähisuhtevägivalda (edaspidi LSV) osatakse ära tunda, seda taunitakse ning sellest mõjutatud inimesi abistatakse süsteemselt ja vajaduspõhiselt. Lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava eesmärkide saavutamiseks viivad tegevuskava ellu Haridus- ja Teadusministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Siseministeerium ja Sotsiaalministeerium ning nende haldusala asutused. Elluviimist juhivad vaheldumisi Justiits- ja Digiministeerium, Siseministeerium ja Sotsiaalministeerium.

LSV ennetamise tegevuskava näol on tegemist aktiivse töödokumendiga, mille raames toimuvad ministeeriumite ja allasutuste vahelised kohtumised ning sihitatud koostöö. Mitmed kavandatud tegevused on ellu viidud, hõlmates näiteks õigusloomelisi muudatusi, spetsialistide pädevuse arendamist ja ohvritele suunatud tugiteenuste parandamist. Samal ajal on mitmete tegevuste elluviimine jätkuvalt käimas ning nende mõju avaldub pikema aja jooksul näiteks LSV kuritegude registreerimist puudutavate andmelünkade täiendamine infosüsteemides. Ministeeriumite lõikes on edusammud erinevad, sõltudes nii tegevuste sisust kui ka nende elluviimise ajaraamist - on valdkondi, kus tegevused on valdavalt lõpule viidud, kuid ka neid, kus fookus on jätkuval arendamisel, süsteemide ülesehitamisel ja koostöömehhanismide tugevdamisel.

Antud dokumendi eesmärk on anda ülevaade senisest tegevuskava täitmisest. Tegevuskava elluviimise tagamiseks on oluline jätkata tegevuste järjepidevat ja sihipärast täitmist, et tagada nende kvaliteet ning hoida fookust kokkulepitud tähtaegadel. Samuti on määrava tähtsusega ministeeriumite ja nende haldusala asutuste vaheline tihe koostöö, infovahetus ning vastastikune toetus, et tagada tegevuste sidusus ja maksimaalne mõju lähisuhtevägivalla ennetamisel ja sellele reageerimisel.

Haridus- ja Teadusministeeriumi tehtud tegevused

- Pakuti õppenõustamisteenuseid Rajaleidja kaudu.
- Valmis valdkondadeülene koostöömudel sekkumisteks kriisiolukordades haridusasutustes.
- Loodi lasteaedadele kasutamiseks 5-aastaste laste arengu hindamisvahend.
- Laiendati riiklike õppekavade rakendamise kaudu õpilaste teadmisi ja kujundati taunivat hoiakut vägivalla vastu.
- Koostati õppe- ja metoodilisi materjale ning korraldati õpetajatele koolitusi.
- Noorteinfoportaal Teeviit rubriik "Suhted ja suhtlemine" ning alarurbiik "Lähisuhtevägivald" sisu koordineerimine ja haldus koostöös partneritega. Samuti on koordineeritud info rubriigis "Nõu ja abi", kust leiab kontaktid ja sisuinfo.

Justiits- ja Digiministeeriumi tehtud tegevused

- Tervishoiusüsteemis vägivallaohvrite märkamist ja toetamist võimaldavate sekkumiste arendamine ja rakendamine.
- Alkoholitarvitamise probleemidega LSV toimepanijatele alkoholi biomarkerite (PETH) rakendamine alkoholi tarvitamise keelust kinnipidamise kontrollimiseks.
- Koostati karistusseadustiku analüüs ja väljatöötamiskavatsus psühholoogilise vägivalla juhtumite tõhusama uurimise, nende eest vastutusele võtmise ja karistamise tagamiseks.
- Valminud on LSV juhtumite seire.
- Osalemine Euroopa Komisjoni algatatud naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise direktiivi läbirääkimistel. Naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise direktiiv võeti vastu 2024. a. Direktiivi Eesti õigusesse ülevõtmise tähtaeg on 2027.

Siseministeeriumi tehtud tegevused

- Kommunikatsioonistrateegia või kommunikatsiooni toetava tööriista loomine ja rakendamine.
- Korrakaitseseaduse muutmine ja PPA töökorralduse muutmine vastavalt seaduse muudatusele (viibimiskeelu muudatus avaldatud Riigi Teatajas 07.04.2026).
- Valmis surmaga lõppenud perevägivalla juhtumite uuring (märts 2025).
- Valmis Sisekaitseakadeemia ja Politsei- ja piirivalvekolledži täiendatud õppekava LSV teemal (2025).
- Korraldati koolitused ohvriabiseaduse rakendamiseks PPA töös.
- Loodi korrapärane LSV täiendkoolitus (2026) töötavatele PPA ametnikele, uuendustele on aluse andnud Siseministeeriumi tellitud uuring: "Lähisuhtevägivallaga seotud teadmised ja hoiakud päästekorraldajate ja politseinike seas."

- 2026. a. uuendati ohvriabi ja PPA koostöölepet ning 2026. a. toimuvad igas prefektuuris PPA koostööpäevad.

Sotsiaalministeeriumi tehtud tegevused

- Loodud on e-koolitus “Lastekaitsetöö põhialused”, kus on mh käsitletud traumateadlikkust ning LSV mõju lapsele. Lisaks loodud e-koolitus “Abivajava lapse märkamine ja abistamine”, kus samuti käsitletakse LSV mõju lapsele.
- Nii 2025. a kui ka 2026. a tegevustes on planeeritud perelepitusteenuse raames tõhustada töömeetodeid ja spetsialistide kvalifikatsiooni LSV erijuhtumitega töötamisel (tööjuhised, süsteemne võrgustikutöö, perelepitajate arenguprogramm, täiendkoolitused, õpiampsud jms). Perelepitajate kvalifikatsiooni hoidmiseks on 2026. a planeeritud täiendkoolitustena töö lähisuhtevägivalla ohvriga (60 akadeemilist tundi) ja laste kaasamise koolitus (40 akadeemilist tundi).
- Laste vaates pakkus Sotsiaalkindlustusamet 2024-2025 aastal spetsialistidele pädevuste suurendamiseks AIM hindamismudeli koolitusi laste kahjustava seksuaalkäitumise märkamiseks, hindamiseks ja toe planeerimiseks. Lastemaja peaspetsialistid on antud koolituse kõik läbinud ning kasutavad hindamisvahendit kahjustava seksuaalkäitumisega laste abistamisel.
- Veerbuaris 2026 a. valmis "Perevägivalla toimepanijatele suunatud riskihindamisvahendite võrdlev analüüs - Eesti ja Euroopa praktika".
- Valmis 2025 a. perelepituse uuring, milles käsitleti LSV juhtumitega tööd.

Lisa 1. Ministeeriumite tehtud tegevused täpsemalt

Haridus- ja Teadusministeerium

Haridus- ja Teadusministeerium panustab lähisuhtevägivalla tegevuskava täitmisesse peamiselt ennetuse (teemad riiklikus õppekavas, väärtusprogrammid, õppematerjalid, koolitused õpetajatele) ja varajase märkamise kaudu (nõustamine, laste tervise jälgimine). Tähtajalised tegevused on lõpetatud kavandatud ajal ja pidevad kestavad tegevuskava lõpuni.

Eelarvekärbete tõttu ei olnud võimalik 2024. aastal uuendada lepingut TÜ Kliinikumiga temaatiliste õppematerjalide, väljatöötamiseks ja õpetajatele suunatud koolituste läbiviimiseks.

2024. aastal valmis valdkondade ülene koostöömudel sekkumisteks kriisiolukordades haridusasutustes ja interaktiivne hindamisvahend 5-aastaste laste arengu jälgimiseks (https://projektid.edu.ee/display/THO/Viieaastase+lapse+arengu+hindamise+evahend), mis on lasteaedadele kättesaadav. Viidi läbi hindamisvahendit tutvustav seminar (salvestus on kättesaadav: https://www.youtube.com/watch?v=-yiibP5nm5Q). Lasteaedadele eraldati hindamisvahendi kasutamiseks tahvelarvutid. Hindamisvahendi kasutamine on lasteaedadele vabatahtlik.

Noorteinfoportaal Teeviit (Avaleht - Teeviit) on üleriigiline veebipõhise info kanal, mis vahendab 7–26-aastastele noortele usaldusväärset ja kontrollitud infot hariduse, karjääri, suhete, tervise, ühiskonna ning teistel teemadel. Veebisaidilt ja sotsiaalmeedia kanalitest leiab artikleid, videoid, taskuhäälingusaateid ja kogemuslugusid nii noortelt kui ka ekspertidelt. Veebisaidlit leiab podcastid noortele, mis mh käsitlevad suhtevägivalla temaatikat, noorteinfo baasteadmiste koolitusi noorsootöötajatele, erinevaid materjale, mis aitavad noortega töötavatel spetsialistidel lähisuhtevägivalla temaatikat käsitleda, näiteks noorteinfo töötoad (sh „Kuidas vägivalda ennetada?“, „Seksuaaltervis“, „Nõusolek on seksikas“). 2024. aastal kaasati Eesti partnerina rahvusvahelisse projekti, , mille raames valmis juhend vaimse tervise kirjaoskuse kohta noorteinfotöös . Portaali külastatakse igal aastal u 300 000 korda, lähisuhtevägivalla teemalisi artikleid loetakse keskmiselt u 3000 korda aastas.

Riiklike õppekavade rakendamise kaudu laiendatakse õpilaste teadmisi ja kujundatakse taunivat hoiakut vägivalla vastu. Õpetajaid toetatakse õppeprotsesside keskkonna (Esileht - Õppekava materjalide veeb) kaudu, kus on näidete kaudu klassiti lahti kirjutatud riiklike õppekavade kooliastmete õpitulemused ja pakutud näiteid ja õppematerjale õppe kavandamiseks (Põhikool: PK Inimeseõpetus - Õppekava materjalide veeb - Õppekava materjalide veeb ja gümnaasium; G Inimeseõpetus - Õppekava materjalide veeb - Õppekava materjalide veeb). Õppeprotsesside koostamisse sotsiaalainetes olid kaasatud suhtevägivalla teemaga tegelevad erialaspetsialistid, organisatsioonid ja ühingud.

Keskkonnas on jagatud seksuaalhariduse pädevusmudel (Üldpädevused ja nende arendamine - Õppekava materjalide veeb - Õppekava materjalide veeb) kõikidele kooliastmetele, mille teemade ja õpitulemuste kirjeldamisel on aluseks võetud Maailma Terviseorganisatsiooni (MTO) Euroopa Seksuaalhariduse Standardid, mis lähtuvad laiapõhjalise seksuaalhariduse põhimõtetest. Laiapõhjaline käsitluse järgi on seksuaalharidus holistiline, mis annab lastele ja noortele tasakaalustatud ja teadmistel põhinevat korrektset teavet seksuaalsuse kõikide aspektide kohta ning samal ajal aitab neil arendada oskusi, et vastavalt sellele teabele käituda.

Justiits- ja Digiministeerium

Justiits- ja Digiministeeriumi eestvedamisel ning sotsiaalministeeriumi, Victim Support Europe´i ja Euroopa Liidu koostöös on ellu kutsutud kuriteoohvrite kaitseprojekt IMPACT. Projekt kestab kaks aastat (2024-2026) ja selle peamine eesmärk on kuriteoohvrite abi kättesaadavuse parandamine ja taasohvristamise vähendamine läbi uuenduslike suunamissüsteemide, koolitusprogrammide ja kommunikatsioonivahendite, samuti tööriistade väljatöötamine ohvriabisüsteemide parandamiseks ning ohvrite ja sidusrühmade võimestamine. Eesti mõistes on IMPACT projekti näol tegemist aastatel 2021-2023 rakendatud kuriteoohvrite kaitse Eestis (AREV) jätkuprojektiga, aidates laiendada juba olemasolevaid tegevusi ning teha edasiarendusi ohvriabisüsteemis. IMPACT projekti raames toimuvatel koolitustel antakse ülevaade vägivallaohvrite toetamise põhimõtetest ja traumateadlikkust lähenemisest, tervishoiutöötaja õigustest ja kohustustest. Muuhulgas hõlmavad koolitused ka Dermtest Pildivaatur tarkvara uue funktsionaalsuse tutvustus, mis aitab kannatanu nõusolekul kehavigastusi kiirelt, turvaliselt ja visuaalselt dokumenteerida. Uus digilahendus aitab vähendada tervishoiutöötajate käsitööd, hoida kokku aega ning tagab vigastuste kohta kvaliteetse tõendusmaterjali. Selle kasutamine võimaldab juhtumitele senisest täpsemalt ja kiiremini reageerida ning parandab oluliselt kannatanule osutatava abi kvaliteeti.

Justiits- ja Digiministeerium avaldab regulaarselt andmeid perevägivallakuritegude kohta. 2025. aastal registreeriti 3125 perevägivallakuritegu ning perevägivallakuritegude arv on 2019. aastast olnud langustrendis. Suurima osa perevägivallakuritegudest moodustab paarisuhtevägivald (68%). Valdav osa (73%) perevägivallajuhtumitest pannakse toime naiste ja tüdrukute vastu. Hinnanguliselt olid 38% perevägivallakuritegudest lapsohvri või -pealtnägijaga. 83% perevägivalla toimepanijatest on mehed.

Perevägivallakuritegusid puudutava ametkondadevahelise andmevahetuse operatiivsemaks muutmiseks ja seniste andmelünkade täitmiseks sõlmiti 2026. aasta veebruaris justiits- ja digiministri ning siseministri vahel vastav kokkulepe ning vastavad arendused on kavas ellu viia 2026. aastal. Selle tulemusel paraneb ülevaade perevägivallakuritegudest ja sellega seotud osapooltest ning see toetab nii ohvritele kui ka toimepanijatele suunatud sekkumiste ja meetmete väljatöötamist.

Perevägivallaga seotud andmete olemasolu ja nende kvaliteeti rõhutab ka EL naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise direktiiv, mille Eesti peab riigisesse õigusesse üle võtma 2027. aasta juuliks. Vastavate ettevalmistustega on Justiits- ja Digiministeerium alustanud.

Õigusloomes valmis Justiits- ja Digiministeeriumi eestvedamisel 2025. aastal eelnõu väljatöötamiskavatsus (VTK), mis käsitles karmimaid karistusi väärkohtlemise korral ning vaimse vägivalla kriminaliseerimist. Vastavaid karistusseadustiku muudatusi käsitlev eelnõu on Justiits- ja Digiministeeriumis ettevalmistamisel. 2025. aastal jõudis parlamendi menetlusse ja läbis 1. lugemise karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu ehk nn nõusolekuseaduse, mille järgi on seksuaaltegevuseks vaja mõlema poole selget nõusolekut. Selle eelnõuga liigume jõu- ja sunnipõhiselt käsitluselt üle nõusolekupõhisele käsitlusele (nn jah-mudel). Eelnõu kohaselt on edaspidi karistatav igasugune nõusolekuta suguühe või muu sugulise iseloomuga tegu sõltumata sellest, kas sellega kaasnes vägivald, kannatanu abitusseisund või sõltuvussuhte kuritarvitamine.

Lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskavasse planeeritud kuriteoohvrite õiguste tagamise ja kohtlemise kordusuuringu läbiviimiseks ressurss puudus, mistõttu vastavat uuringut 2025. aastal ei toimunud. Samas avaldati 2024. aastal menetlus- ja karistuspraktika analüüs lähisuhtes toimuva kehalise väärkohtlemise kohta. Alkoholi biomarkeri PEth kasutuspraktika analüüs avaldati 2025. aastal. Regulaarselt toimub Justiits- ja Digiministeeriumi eestvedamisel ohvriuuring, mille andmetel tunneb 73% inimestest end pimedas kodutänaval turvaliselt. Sama uuringu andmetel on võrreldes varasemaga vähem neid inimesi, kes oma sõnul on vägivaldse ründe või vägivallaga ähvardamise ohvriks langenud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mitmed lähisuhtevägivalla vähendamise ja kannatanute toetamisega seotud tegevused on töös ning vastavad seaduseelnõud väljatöötamisel.

Siseministeerium

Siseministeeriumi haldusalas on mitmes olulises valdkonnas saavutatud märkimisväärne edasiminek. Tegevuskava lõpptähtajaks viiakse ellu kõik planeeritud ning vahepeal lisandunud tegevused.

Täiendused ja parandused on toimunud valdkondadeüleses kommunikatsiooni valdkonnas – valminud on lähisuhtevägivalla kommunikatsiooniplaan. See aitab kaasa tegevuskava esimesele eesmärgile, milleks on, et perevägivalda osatakse ära tunda ja taunitakse.

Tegevuskava teise eesmärgi (perevägivallast mõjutatud inimesi abistatakse süsteemselt ja vajaduspõhiselt) saavutamiseks on samuti valmis saadud mitme tegevusega. 2025. aastal valmis uuring „Juhtumianalüüs: ametiasutuste tegevus surmaga lõppenud perevägivalla juhtumite lahendamisel“. Uuringu eesmärk oli analüüsida, millised ohumärgid eelnesid traagilistele sündmustele ning kuidas reageerisid erinevad ametiasutused – politsei, sotsiaaltöötajad, prokuratuur, ohvriabi ja tervishoiutöötajad. Tegemist oli Eestis esmakordse põhjaliku käsitlusega sellel teemal. Uuringu tulemusena esitati konkreetsed ettepanekud, kuidas erinevad osapooled saavad paremini panustada lähisuhtevägivalla surmaga lõppevate juhtumite ennetamisse ning tööprotsesside arendamisse.

Oluline edasiminek on toimunud ka õigusloome valdkonnas. Riigikogu kiitis heaks seadusemuudatused, mis annavad politseile õiguse rakendada lähisuhtevägivalla juhtumite korral viibimiskeeldu kuni 72 tunniks. Muudatuse eesmärk on tagada ohvritele kiirem ja tõhusam kaitse olukordades, kus esineb vägivalla kordumise oht.

Samuti on hästi arenenud koolitusvaldkond. 2024. aastal viidi läbi koolitused uue ohvriabiseaduse rakendamiseks Politsei- ja Piirivalveameti töös, kus osales 146 spetsialisti. Lisaks on loodud ja käivitatud täiendkoolituste süsteem, mis jätkub ka järgnevatel aastatel. See näitab, et spetsialistide võimekuse arendamine on liikumas üksikprojektipõhiselt lähenemiselt süsteemse tegevuse suunas.

Jätkuvalt on töös mõned võtmetähtsusega arendused, mille mõju sõltub nende praktilisest rakendamisest. Nendeks on politsei lähisuhtevägivalla riskihindamise tööriista arendamine ning 2026. aastal lisandunud tegevusena lähisuhtevägivalla kuritegude registreerimisega seotud andmelünkade täiendamine infosüsteemides.

Kokkuvõttes on Siseministeeriumi vastutusvaldkonnas loodud tugev alus: olemas on toimiv kommunikatsiooniraamistik, järjepidevad koolitused ning käimas on olulised arendustegevused, mis toetavad süsteemset ja tulemuslikku lähenemist lähisuhtevägivalla ennetamisel.

Sotsiaalministeerium

Sotsiaalministeeriumi vastutusalas on lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava elluviimisel tehtud mitmeid ulatuslikke samme, eelkõige spetsialistide pädevuse arendamisel, teenuste kvaliteedi parandamisel ning ohvrite abistamise süsteemi tugevdamisel.

Olulise tulemusena on Sotsiaalkindlustusamet loonud kuus e-kursust, mis on tasuta kättesaadavad Digiriigi Akadeemias: „Lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamine“, „Psühholoogilist traumat arvestav praktika“, „Psühholoogiline esmaabi kriisi sattunud inimese toetamisel“ (eesti ja vene keeles), „Ohvriabi põhikoolitus“ ning „Taastav õigus”.

Valik koolitustest on kohustuslikud kõigile ohvriabi osakonna töötajatele ning lepingupartneritele ja need on integreeritud uue töötaja sisseelamisprogrammi. Lisaks on lastega töötavate spetsialistide teadlikkuse tõstmiseks loodud e-koolitused „Lastekaitsetöö põhialused“ ja „Abivajava lapse märkamine ja abistamine“, milles käsitletakse traumateadlikkust ning lähisuhtevägivalla mõju lapsele.

Teadmusbaasi tugevdamiseks viidi 2024. aastal läbi elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas. 2026. aastal avaldati uuring lapse väärkohtlemise mõjudega arvestamisest lastekaitses ja tsiviilkohtusüsteemis. Uuringu põhjal töötatakse välja juhised lastekaitsele, mille eesmärk on toetada kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajate tööd juhtumites kus esineb vägivalda. Juhendi eesmärk on ühtlustada lastekaitsetöötajate tööpraktikat üle Eesti. 2025. aastal valmis ka perelepitusteenuse uuring, mis käsitleb mh LSV juhtumitega töötamist. Aastatel 2025–2026 on kavandatud perelepitajate töömeetodite ja kvalifikatsiooni täiendav arendamine, sh koolitused lähisuhtevägivalla ohvritega töötamise ja laste kaasamise teemal.

Arendatud on ka hindamissüsteeme: ohvriabi peaspetsialistidele on loodud abivajaduse hindamist toetav ankeet, mille esmast versiooni piloteeriti 2024. aastal ning mille edasiarendus jätkub 2026. aastal. 2026. aasta veebruaris valmis perevägivalla toimepanijate riskihindamisvahendite võrdlev analüüs.

Naiste tugikeskuse teenuste arendamisel eriti haavatavate sihtgruppidega töös toimusid 2025 ja 2026. aastal piirkondlikud seminarid „Rändetaustaga klient naiste tugikeskuses“, mille eesmärk oli tugevdada ja tõhustada koostööd rändetaustaga naistega töötavate asutuste (Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt, PPA migratsiooninõustajad, ÜRO pagulasamet, Eesti inimõiguste keskus jne) ja naiste tugikeskuste võrgustiku vahel ning pakkuda ühisteadmist ning parimaid praktikaid rändetaustaga naiste juhtumikorralduses.

Valdkondadevahelise koostöö tugevdamiseks toimusid 2025. aastal kõigis Eesti piirkondades ohvriabi ja Politsei- ja Piirivalveameti koostööpäevad ning koostöö jätkub 2026. aastal; samuti uuendati kahe asutuse vahelist koostöölepet. Kuriteoohvrite hüvitistest teadlikkuse tõstmiseks on toimunud kohtumised menetlejate ja ohvriabitöötajatega.

Võrgustikuülese lähisuhtevägivalla juhtumitele reageerimise mudeli väljatöötamine ja piloteerimine on edasi lükatud aastatesse 2026–2027. Kuriteoohvri hüvitiste süsteemi ümberkujundamine ei jõustu kavandatud ajaks ning vajab täiendavat arendamist.

Kokkuvõttes on fookus olnud selgelt tegevuste elluviimisel ja süsteemi tugevdamisel: loodud on koolituslahendused, arendatud teenuseid ja töövahendeid ning suurendatud eri osapoolte koostööd. Samal ajal on mitmed keerukamad, süsteemimuutust eeldavad arendused veel ettevalmistus- või rakendusfaasis.